

memorii | jurnale

Tia Șerbănescu (n. 24 octombrie 1945, comuna Sărățeni, Ialomița) a absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București în 1968. În același an a primit repartiție la ziarul *România liberă*, unde a lucrat inițial la Secția externe, apoi la Secția cultură. În 1988, înainte de a pleca cu fiul într-o excursie organizată de școală în RDG, i s-a reținut la vamă agenda personală. La întoarcere a fost acuzată că voia să-și ofere însemnările Europei Libere și a fost mutată din redacție la serviciul documentare. În aprilie 1989 a fost dată afară de la *România liberă* (văzuse ediția-pilot a unui ziar clandestin pregătit de grupul Petre Mihai Băcanu, Anton Uncu și Mihai Creangă) și a fost trecută pe post de corector la tipografia „13 Decembrie“. După Revoluție a revenit la *România liberă*, fiind membru în Comitetul director până în 1993. A lucrat apoi la ziarele *Cotidianul* (1993–1998) și *Curentul* (1998–2016). A susținut rubrica „Bref“ timp de 25 de ani. În 2002 a publicat jurnalul *Femeia din fotografie* la Editura Compania.

Semnătura Tiei Șerbănescu este una dintre cele mai puternice, mai longevive și mai respectate în presa pro-democratică de după 1989.

Cristian Pătrășconiu (n. 3 decembrie 1976, Drobeta-Turnu Severin) este licențiat în științe politice al Facultății de Filozofie de la Universitatea de Vest din Timișoara. Are o experiență de peste zece ani în mass-media. A fost senior editor la ziarul *Cotidianul* și senior editor la Realitatea TV. A publicat următoarele volume de interviuri la Editura Humanitas: *Repere intelectuale ale dreptei românești* (2010), *Noua școală de gândire a dreptei* (2011), *Cartea președinților* (2013).

TRÂNTIND UȘA
Cristian Pătrășconiu
în dialog cu
Tia Șerbănescu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iuliana Glăvan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: George Șerban
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

© HUMANITAS, 2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Pătrășconiu, Cristian
Trântind ușa / Cristian Pătrășconiu în dialog cu Tia Șerbănescu. –
București: Humanitas, 2016
ISBN 978-973-50-5400-7
I. Șerbănescu, Tia
008(498)(047.53)

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

Crucișătorul moral al presei românești

Pe Tia Șerbănescu o iubesc. Nu de puțin timp. De mai bine de două decenii. De când, licean fiind, citeam pe sub bancă tableta sa din *Cotidianul*, la ora de chimie bunăoară; proful citea alte ziare decât cele care circulau din mână-n mână prin cancelarie, era un țărănist bizar, rătăcit într-un oraș roșu și adesea sufocant. *Cotidianul*, acel ziar făcut de Ion Rațiu, în care nu apucaseră încă să vină, murdărind ideea de presă decentă, tot felul de „maeștri“ ai șmecherelilor, de automobiliști periculoși sau de vânzători de senzațional în direct și în reluare. În sertarul în care mai păstrez câteva caiete din liceu, am și acum, lipită de un perete, tableta – decupată din ziar – pe care Tia a scris-o la moartea lui Corneliu Coposu. Nu e nici o exagerare dacă spun că am citit-o de sute bune de ori.

Pe Tia o iubesc fiindcă este unul dintre oamenii care m-au învățat – nu știe asta, nu i-am spus-o niciodată, o să aștepte acum – să gândească. Dacă presa poate învăța pe cineva să gândească, după ce va fi dat deoparte grâul (puțin) de neghină (multă), și eu cred că e posibil așa ceva, cred că am dreptul să fiu purtător al unei asemenea iluzii (altfel, iluziile despre presă mi le-am consumat cam pe toate),

atunci Tia este unul dintre cei mai buni și mai eficienți însoțitori în această privință. Prin ce spune, prin cum spune, prin consecvența cu care spune ceea ce spune, prin eleganță și stil. Tia este, și în presă, *o prezență* cu adevărat luminoasă – și o iubesc și pentru asta.

O iubesc pe Tia și pentru că este – era și este – altfel decât marea majoritate a starurilor din mass-media, pe care, fie direct, fie indirect, le-am cunoscut cumva. O iubesc și o respect enorm pentru asta.

Pentru că este *altfel*, iată un motiv foarte solid pentru care există această carte: Tia este probabil omul cel mai potrivit să vorbească – în și întru adevăr – despre ce era presa în ultimele decenii din comunism și în primele decenii din postcomunism. Tia e *altfel* și pentru acest motiv: ea scrie și vorbește *în adevăr & întru adevăr*. Din afara presei privind, poate că această opțiune de viață a Tiei Șerbănescu pare puțin lucru; nu este deloc așa, iar cei care cunosc presa și „din interior“ știu foarte bine la ce mă refer.

Desigur, ce spune Tia ori ce scrie despre presa românească nu este *tot* adevărul – Tia nu deține așa ceva, nu deține adevărul absolut despre societatea și politica autohtone, cum par să pretindă mulți dintre cei, la vârf, care „au făcut presa și presă“. Deține însă altceva, rarisim pentru peisajul nostru mediatic: un bun-simț enorm și o decență monstruoasă. De aceea, nu e prima oară când spun asta, Tia Șerbănescu este un fel de „crucișător moral al presei românești“.

Prin urmare, în primul și în ultimul rând, pe Tia o iubesc. Pentru ce scrie, pentru cum scrie, pentru reverul ascuțit al replicilor de care e nedespărțită, pentru umorul ei fabulos și britanic, pentru delicatețea sa, pentru cum

se bucură atunci când ține în mână un buchet de liliac înflorit, pentru cum îi sclipesc ochii când povestește despre oameni care îi sunt dragi, pentru grație și discreție. Și pentru cel puțin încă alte o mie de motive.

Îi mulțumesc și sunt onorat de acest dialog, că am avut privilegiul să o cunosc, că am putut lucra, fie și pentru o vreme, împreună. Am învățat enorm cu această ocazie – în bine și despre bine.

CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU

Notă: Dialogurile care compun această carte au fost purtate în perioada septembrie 2015–mai 2016.

Nume, prenume, renume

CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU — *Cine este Tia Iftime?*

TIA ȘERBĂNESCU — (*Râde.*) Eu, Tia Șerbănescu. Iftime e numele meu de căsătorie. Și, ca să te încurc și mai tare, o să spun și că atunci când m-am născut mă numeam Ecaterina Oprea. Am fost înfiată de familia Șerbănescu și am devenit Ecaterina Șerbănescu; de aici, Tia Șerbănescu. Mi s-a spus Tia de când eram mică, la țară, în comuna Sărățeni. Ecaterina e prea lung, Tia venind ca o prescurtare de la acest prenume care în biserică sună tare frumos. Deși în sat prescurtările de la Ecaterina – căci era un nume destul de frecvent – erau Tincuța, Tica, Ticuța, nu știu cui i-a venit ideea să-mi zică Tia, și așa a rămas, m-am obișnuit și mi-a plăcut foarte mult. La patru ani, prin adopție, am devenit Șerbănescu, iar numele meu era prea lung – Ecaterina Șerbănescu. Sună ca Ecaterina Andronescu... Nu mai termini să-l rostești. Am ales Tia Șerbănescu. Așa am debutat în presă și așa mi-a rămas numele „de scenă” până astăzi. M-am obișnuit cu acest nume și, mai mult decât atât, au fost momente importante în

viața mea când mi-a prins bine. Mai precis, m-am felicitat că am ales să semnez astfel, pentru că numele mi-a apărat familia de mai multe atacuri la adresa mea.

— *Numele ca un scut...*

— Da. I-a apărat pe oamenii din jurul meu în momente grele, i-a păstrat într-un cocon de mătase, ca să zic așa. Sau într-un con de umbră. În 1990, de exemplu, era cam periculos pentru fiul meu sau neplăcut pentru soțul meu să citească tot ce se scria cu ură și amenințător despre mine. Chiar și așa, cei care știau îi mai ziceau soțului meu: „Cum e cu scorpia aia în casă?” Mama, când se ducea la coafor, unde toată lumea era, în 1990, cu pozele lui Iliescu și Roman înfipite în oglindă, tremura toată de frică, pentru că le auzea vorbind (ele nu știau că e mama mea): „Dacă aș prinde-o pe Tia Șerbănescu aia, ce i-aș mai smulge eu părul din cap, să se-nvețe minte odată și-odată”. Numele meu m-a apărat și i-a apărat pe ai mei. Ce a fost să-mi revină mie, ce mi-a fost dat – și în bine, și în rău – în activitatea profesională, a venit *pe numele meu*, cum s-ar spune. Zona personală, zona intimă, a fost protejată. O decizie de moment – așa cum am stabilit că voi semna când am debutat în presă – s-a dovedit a fi, iată, foarte inspirată. Și, de altfel, am rămas în continuare convinsă că aceste două vieți – cea profesională și cea personală – trebuie să fie separate. Nu cred, de fapt, că am să mă obișnuiesc vreodată cu ceea ce văd și vedem din ce în ce mai des în ultimii ani: excesul de intimitate etalat în spațiul public. Scotocirea prea adâncă în viața personală nu mi-a plăcut niciodată.

Lectura ca o pradă

— *De unde această rezervă, cum o explici?*

— Poate că, deși am fost dintotdeauna fascinată de literatură, un instinct mi-a spus că e mai bine să nu mă apropii foarte tare de autori, de scriitori, ci mai degrabă de opera lor. Mi-era frică să nu fiu dezamăgită și am încredere în instinctul, în intuiția mea și acum. Mă gândeam așa: îmi făceam o idee despre un scriitor, poate în funcție de stil, poate în funcție de personaje, poate în funcție de temele sale, îl proiectam poate într-un anume fel și, la confruntare, mi-era frică să nu fiu dezamăgită. Să mă trezesc cu cineva care contrastează în mod izbitor cu ceea ce îmi imaginasem eu. Și atunci am ales, sau mai bine zis am încercat să-mi impun, ca singurele proiecții pe care le făceam să fie legate de operă. Asta nu înseamnă, desigur, că nu am cunoscut, până la urmă, scriitorii. Între cele două tentații – aceea de a sta deoparte și aceea de a te apropia – există o graniță, dar și o luptă din care, uneori, învinge curiozitatea. Cum să rezisti să nu-l cunoști pe Marin Preda? Mi-aș fi reproșat toată viața!

— *Ce anume citea copilul Tia? Ce îi plăcea din ceea ce citea?*

— Citeam în neștire. Am învățat să citesc de dinainte de a merge la școală. M-a învățat tatăl adoptiv – am învățat să citesc pe ziarul *Informația Bucureștiului* și *Sportul popular*. Le cumpăra în fiecare zi, astea două erau mereu la noi în casă. Și tot arătându-mi literele și câte un cuvânt întreg, am învățat să citesc. Pe urmă, am luat cărțile de prin casă și atâta mi-a trebuit! Nimic nu mă făcea mai fericită decât să citesc. Citeam, dar mecanic. Citeam, citeam, citeam. Un fel de stahanovism al lecturii. Am devorat

tot ce aveam în casă, tot ce găseam la cunoșcutii de pe strada pe care locuiam. Așa am citit și Pitigrilli, *Submarinul Dox și Femei celebre*. Și romanele sovietice, toate: *Timur și băieții lui*, *Deștelenire*, *Așa s-a călit oțelul...* Dacă-mi puneai atunci o carte în mână, nu mai aveai nici o treabă cu mine, nu mai deranjam pe nimeni; altminteri, mă adunau cu greu de pe stradă, de la joacă. Toată lumea se mira cum de învăț așa de bine, de vreme ce stau numai pe stradă; de fapt, prindeam foarte repede și foarte ușor în clasă. Și inevitabil, tot citind, fie și stahanovistic, îți mai pică în mână și cărți bune. Așa am ajuns la *Crimă și pedeapsă*. O carte pe care, nerăbdătoare s-o termin, că aveam parcă normă de lectură, am luat-o în ghiozdan la școală. Eram, cred, în clasa a V-a, ori a IV-a. Mi-a găsit-o profesoara și mi-a zis: „Cum citești așa ceva? Asta nu e de vârsta ta“. Nu o înțelegeam eu, dar, vorba aia, îmi făceam datoria și citeam.

Revelația despre cărțile adevărate – și de asta l-am iubit o viață-ntreagă pe Marin Preda – s-a produs când am citit *Moromeții...*

— *Volumul I, da?*

— Desigur. Nici nu apăruse, la acea vreme, volumul II. Pe vremea aia, la școală îți dădeau, de câte ori intrai în vacanță, o listă cu lecturi particulare. Și trebuia să și scrii într-un caiet despre ele. Făceai rezumate, notai diverse gânduri. Când reveneai la școală, învățătoarele ori profesoarele verificau ce ai citit și ce ai scris. Și, cum ziceam, m-am apucat să citesc *Moromeții* – era pe acea listă de lecturi. Citind eu așa, deodată a avut loc un declic. Ca o iluminare. Am înțeles că e altceva decât cititul mecanic, că e altceva decât o povestire. În *Moromeții* era un univers pe care eu îl știam foarte bine, de la țară,

pentru că acolo îmi făceam vacanțele. Știam cum vorbesc; urechea mea a identificat imediat sunetul de acolo. Totul era plauzibil și perfect verosimil, exact cum știam eu că este acea lume. Și, în același timp, era altceva. Era ceva în plus. Ei bine, acest ceva în plus m-a trezit, m-a schimbat deodată și, din acel moment, am început să citesc altfel. Să fiu mai exigentă și să înțeleg că nu tot ceea ce citești este literatură. În *Moromeții* am găsit literatura. Până atunci, desigur, citisem și capodopere, dar tot mecanic, fără să înțeleg. Atunci am știut că literatura e ce vezi, ce știi, ce-ți place, ce ți se comunică, și afli și ceva în plus. Ceva ce nu-i e dat oricui să-l aibă și să ți-l spună. De asta, când am scris în caietul de lecturi particulare despre *Moromeții*, l-am și desenat pe Marin Preda cu creionul și am scris multe foi, nu mă mai opream din scris, toată revelația mea era acolo, doream s-o descriu... Eram îndrăgostită de această carte. Da, eram îndrăgostită. Acolo s-a produs relația mea intimă cu literatura. Cred că Salinger spunea undeva că sunt scriitori cu care, după ce-i citești, ai vrea să bei o cafea. Odată trecut acest prag esențial – un prag pe care Marin Preda m-a ajutat în chip decisiv să-l trec –, au fost și alți scriitori care mi-au deschis și mai larg porțile literaturii. Și, mai mult, mi-au deschis ușa revelațiilor literare și a adevăratului talent. De aici și celelalte bucurii literare; fiecare carte bună sau fiecare autor bun e o lume care îți aduce o bucurie aparte. Mă întreb cu groază cum ar fi fost viața mea dacă aș fi fost analfabetă, dacă aș fi rămas la țară, dacă n-aș fi cunoscut imensele bucurii pe care ți le poate aduce literatura. S-ar fi putut întâmpla și asta în istoriile posibile despre viața mea, iar generațiile actuale, care se lipsesc din ce în ce mai mult de citit, nu știu ce imensă bucurie și protecție

Tia Șerbănescu la 3 ani, în curtea copilăriei.

îți dau cărțile. Nu știu ce înseamnă să ții o carte în mână, să dai paginile febril, să rămâi cu paginile deschise și să visezi... Mai ales când sunt proaspete și miros a tipografie.

— *Sau când sunt galbene, vechi, păstrând aroma nu știu cărui trecut...*

— Sau vechi, cu paginile lipite pe care uneori trebuie să le tai cu un cuțit. Sau când litera e aproape îngropată într-o pagină mai poroasă, și stă acolo ca într-un culcuș și așteaptă mâna care s-o scoată la lumină, ochiul care s-o trezească. Să vii la ea și să-i dai viață. Cei care nu citesc nu știu ce imensă pierdere este să te lipsești de așa ceva. Asta cred că și explică într-un mod semnificativ felul în care se poartă cei din generațiile mai tinere și, în genere, mulți dintre contemporani. Se vede că nu citesc, se vede că sunt văduviți de această bucurie care este, în sens profund uman, formatoare în cel mai înalt grad. Se vede că nu a trecut nici o carte cu adevărat prin ei, că sufletul nu le-a fost atins niciodată cu adevărat de o carte. Fără cărți care să-ți atingă sufletul, capacitatea de a recepta lumea asta și, mai ales, de a te împăca parțial cu ea este redusă în mod semnificativ. Sau, dacă nu înveți să faci bine, măcar să te împiedice să faci rău, să nu strivești „corola de minuni a lumii“, cum spunea Blaga.

Despre Lucian Blaga am aflat întâmplător. În școala primară aveam un coleg de clasă pe care-l chema Blaga Lucian. Abia prin clasa a VI-a, când o profesoară tânără l-a întrebat: „Ești rudă cu poetul?“, am aflat că există un poet cu acest nume. Era prin 1955, când Blaga nu exista în manuale și nici în librării. În manualele de liceu, Blaga exista doar într-un vers de Beniuc: „Dacă astăzi Blaga sau Arghezi / Sunt mai mult decât Mihai Beniuc“ – ceea ce ducea inevitabil la întrebarea: Bine-bine, dacă Blaga e

Cuprins

Cuvânt înainte de Cristian Pătrășconiu 5

Nume, prenume, renume 9 — Lectura ca o pradă 11 — Scrisul ca o revanșă 21 — Lumea de dinainte 32 — Meteorologia politicii 40 — Intrarea pe Sărindar 47 — Studenția, amfiteatrele, cei mai frumoși ani 58 — Firescul, ca veșnică excepție 71 — Ziarele, peisajul nostru subteran 81 — Presa ca suburbie a propagandei 91 — O zi ca toate celelalte 102 — Fotografii neretușate 115 — Ziare cu sens unic 123 — Mesaje, critici și felicitări 133 — Remunerația după buget, mică 145 — Micile evadări 153 — Vedetele de altădată 157 — Drumuri prin memorie 166 — Începutul excluderii 187 — Revoluția din ziare 205 — Grila cea de toate zilele 217 — Figuri noi în peisaj 220 — Comparații imposibile 237 — Cu modele, fără modele 242 — Dependența de scris 253 — Monica Lovinescu, *forever* 261 — A doua plecare 266 — Momente, schițe și finaluri 277